คอลัมน์ คิดเป็นเห็นต่าง: IPของไทยกับไอเดียต้านโกงในต่างประเทศ (2) - โพสต์ทูเดย์ ฉบับวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2559

กิตติเดช ฉันทังกูล ผู้ประสานงาน โครงการแนวร่วมปฏิบัติของภาคเอกชนไทยในการต่อต้านการทุจริต (CAC)

kittidej@thai-iod.com

เมื่อวันที่ 9-10 พ.ย. 2559 ที่ผ่านมารัฐบาลภูฏานเป็นเจ้าภาพร่วมจัดประชุม ADB/OECD Anti-Corruption Initiative for Asia and the Pacific ครั้งที่ 14

การประชุมดังกล่าวเน้นสร้างร่วมมือระหว่างหน่วยปราบปรามคอร์รัปชั่น ของแต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อนำเสนอจบ และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังส่วนใหญ่ซึ่งมาจากหน่วยงานปราบปรามตามจับคนโกงมาตลอดได้ซักถาม ส่วนใหญ่ให้ความสนใจอยากทราบวิธีการว่าเราทำอย่างไรเมื่อรู้ว่ามีคอร์รัปชั่นเกิดขึ้นในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างแล้ว จะติดตามจับกุมผู้กระทำผิดอย่างไร ฯลฯ คำตอบของเรื่องนี้คือ การเปิดเผยข้อมูลอย่างเต็มที่ทำให้เราพอจะทราบได้ว่าอาจมีความผิดปกติเกิดขึ้นในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง แต่หน้าที่ผู้สังเกตการณ์ไม่ใช่การสอบสวนหาคนผิด สิ่งที่ทำได้คือการแจ้งเตือนให้ทุกฝ่ายทราบเป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงหน่วยงานปราบปรามคอร์รัปชั่นด้วย เพื่อจะได้ไม่ต้องเสียเวลาไปตั้งเรื่องสอบใหม่ เพราะข้อมูลที่ผู้สังเกตการณ์เฝ้าติดตามมาตลอดนั้นมีเพียงพอและทันต่อเหตุการณ์ หน่วยงานปราบปรามคอร์รัปชั่นสามารถนำไปใช้ได้ทันที หากยังมีคนพยายามฝ่าฝืน IP และนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชั่นแล้ว ก็จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานปราบปรามคอร์รัปชั่นดำเนินการต่อไป อุปมาว่าผู้สังเกตการณ์ทำหน้าที่เพียงล้อมคอกให้ก่อนวัวจะหาย ถ้ามีคนพยายามแหกคอกสัญญาณแจ้งเตือนก็จะดังและดังแรงมากด้วย

นอกเหนือจากการนำเสนอตัวอย่างงานป้องกันคอร์รัปชั่นที่ริเริ่มโดยภาคประชาสังคมของประเทศไทยแล้ว บนเวทีเดียวกันยังมีตัวอย่างที่น่าสนใจจาก 3 ประเทศ ได้แก่ School Check ของประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งอาศัยสมาคม ผู้ปกครองช่วยติดตามตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณอุดหนุนโรงเรียนบนเกาะต่างๆ โดยให้บรรดาพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนมาช่วยกันสอดส่องโครงการซ่อมแซมอาคารเรียนและอุปกรณ์การสอนต่างๆ ที่เสียหายจากภัยพิบัติดินถล่ม น้ำท่วม ว่าใช้งบฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้เหมือนที่ปรากฏในสัญญาจ้างหรือไม่ พ่อแม่เด็กนักเรียนเหล่านี้จะกระตือรือร้นมากที่จะช่วยเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางตรวจสอบและถ่ายภาพส่งผ่านโทรศัพท์มือถือหากพบสิ่งผิดปกติใดๆ ในโรงเรียน โครงการนี้ช่วยให้รัฐบาลทราบว่างบประมาณที่จ่ายไปยังท้องถิ่น เหลือใช้จ่ายเพื่อประโยชน์โรงเรียนจริงๆ เท่าไร หรือรู้แม้กระทั่งระยะเวลาการจัดทำโครงการได้เสร็จตามกำหนดหรือไม่

โครงการที่ 2 มาจากประเทศอินเดีย เรียกว่า Social Audit ผู้นำเสนอเป็นผู้ผลักดันให้องค์กร Society for Social Audit, Accountability and Transparency (SSAAT) ดำเนินการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณและเบิกจ่ายค่าจ้างของหน่วยรัฐใน

ท้องถิ่น โครงการนี้เป็นตัวกลางจัดหาประชาชนที่จะรับหน้าที่เป็นผู้ตรวจกว่า 3,000 คน ที่ผ่านการอบรมเข้มข้น 7 วัน และติวเป็นระยะทุก 6 เดือนหลังแต่งตั้งแล้ว ส่งไปตรวจสอบการใช้จ่ายเงินในโครงการต่างๆ แล้วกว่า 3.8 หมื่นเรื่อง และสามารถตรวจสอบพบทรัพย์สินของเจ้าหนาที่รัฐที่ร่ำรวยผิดปกติได้มากถึง 24 ล้านเหรียญสหรัฐ เคล็ดลับความสำเร็จขององค์กรประชาสังคมนี้ไม่ได้มาด้วยโชค แต่มาจากการนาเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อช่วยสนับสนุนงานตรวจสอบที่เรียกว่า Predictive Analytics ซึ่งเป็นโปรแกรมซอฟต์แวร์ที่ติดตั้งในระบบคอมพิวเตอร์ของหน่วยงานรัฐเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่สุ่มเสี่ยงไปสู่การทุจริตคอร์รัปชั่น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนในท้องถิ่นเข้ามาสอบถามเจ้าหน้าที่รัฐเกี่ยวกับรายละเอียดโครงการต่างๆ ขอข้อมูลรายละเอียดที่สำคัญของโครงการทุกอย่างได้ ตรวจสอบและรับความถูกต้องการเบิกจ่ายเงินเป็นไปตามใบเสร็จหรือไม่ ตรวจสอบการปฏิบัติตามข้อกำหนดต่างๆ หรือแม้กระทั่งวิพากษ์วิจารณ์ผลประเมินโครงการหรือตัวเจ้าหน้าที่รัฐที่รับผิดชอบโครงการได้อย่างตรงไปตรงมาหากพบสิ่งผิดปกติ

หลายคนสงสัยว่าทำไมอยู่ๆ ประชาชนเหล่านี้ถึงลุกขึ้นมาตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐแบบเข้มข้นได้ คำตอบก็คือ รัฐสภาอินเดียได้ออกกฎหมายที่ชื่อว่า The Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act (2005) ในมาตรา17 ให้สิทธิประชาชนมีสิทธิตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐได้ แต่ในกฎหมายก็ไม่ได้ให้รายละเอียดวิธีการว่าต้องทำอย่างไร SSAAT จึงก่อตั้งขึ้นในปี 2009 เพื่อมาตอบโจทย์ข้อนี้ให้เห็นเป็นตัวอย่าง ปัจจุบัน Andhra Pradesh กลายเป็นต้นแบบให้แก่กระทรวงพัฒนาชนบทอินเดียนำไปใช้กับพื้นที่อื่นๆ

หลังจากผู้ดำเนินการรายการยกใบแดงแจ้งเวลาหมดให้แก่ผู้แทนอินเดียที่กำลังเล่าเรื่อง Social Audit อย่างมีอรรถรสแล้ว ก็มาถึงเวลาของผู้แทนจากประเทศปาปัวนิวกินี ประเทศในแถบหมู่เกาะโอเชียเนีย นำเสนอโครงการ "Phones Against Corruption" ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาคอร์รัปชั่นผ่านการส่ง SMS จากมือถือของประชาชนมายังกระทรวงการคลังโดยตรง โดย Director ของกระทรวงคลังปาปัวนิวกินี ได้เปิดช่องทาง SMS รับแจ้งคอร์รัปชั่นหากประชาชนคนใดก็ตามพบเห็น การกระทำดังต่อไปนี้ เจ้าหน้าที่เรียกรับหรือมีผู้เสนอสินบนเพื่อฝากลูกหลานเข้าทำงาน หรือแซงคิวการให้บริการ ข่มขู่กรรโชกให้จ่ายค่าคุ้มครองเก็บค่าหัวคิว ฯลฯ ก็ให้ใส่รายละเอียดลงใน SMS โดยระบุข้อมูลว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเงินหรือไม่ และอธิบายเหตุการณ์โดยสรุปสั้นๆ จากนั้นส่งมาที่หมายเลข 16321 ตามลำดับคำถาม ระบบจะรับข้อมูลทุกเรื่องและจะแจ้งผลความคืบหน้ากลับให้ผู้แจ้งรับทราบในกรอบเวลาที่กำหนด ระบบนี้เปิดรับแจ้งได้ตลอด 24 ชั่วโมง ไม่เว้นวันหยุดราชการ ไม่ต้องเปิดเผยชื่อคนแจ้งและที่สำคัญไม่เสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

(อ่านต่อสัปดาห์หน้า)